

تحلیل سیاسی هفته (۱۳۵)

«ریشه‌ها و پیامدهای حملات تروریستی اخیر در فرانسه»

مقدمه

وقوع حملات تروریستی بی‌سابقه در فرانسه واکنش تند دولت فرانسه را موجب شده است. جمعه شب ۲۲ آبان در نتیجه هفت حمله تروریستی همزمان در نقاط مختلف شهر پاریس، بیش از ۳۵۰ نفر کشته و زخمی شدند. رسانه‌های فرانسه شمار کشته‌های این حملات تروریستی را ۱۶۰ نفر اعلام کرده‌اند که از این تعداد ۱۰۰ نفر در سالن کنسرت «باتاکلان» کشته شده‌اند. فرانسه در شوک این حمله تروریستی فرو رفته و تمام مدارس و دانشگاه‌های پاریس روز شنبه تعطیل اعلام شده است. در نخستین واکنش به این حملات تروریستی، فرانسوا اولاند رئیس‌جمهوری فرانسه ضمن اعلام حالت فوق‌العاده در فرانسه، مرزهای این کشور را بست تا به گفته وی مانع از خروج تروریست‌ها شود. در عین حال دولت فرانسه اجرای پیمان شینگن را به حال تعلیق در آورد. این درحالی است که گروه تروریستی داعش در صفحات اجتماعی خود با به‌عهده گرفتن مسئولیت این اقدام تروریستی اعلام کرده است که «این حملات ۱۱ سپتامبر فرانسه است».

چرایی حملات تروریستی در فرانسه

به نظر می‌رسد حملات تروریستی جمعه شب در فرانسه را باید در راستای دیگر اقدامات تروریستی دانست که این کشور به‌ویژه از ابتدای سال جاری میلادی با آن مواجه بوده است. با این حال بی‌تردید وسعت حملات اخیر و شمار قربانیان آن با حملات ژانویه ۲۰۱۵ به دفتر مجله شارلی ابدو و یک فروشگاه یهودیان در پاریس قابل مقایسه نیست.

با توجه به اینکه داعش مسئولیت این اقدام تروریستی را بر عهده گرفته، این سؤال پیش می‌آید که چرا این گروه مبادرت به اقدام تروریستی دوباره در فرانسه نموده است؟ پاسخ این است که داعشی‌ها ادعا می‌کنند که به انتقام مشارکت فرانسه در ائتلاف ضد داعش و به‌ویژه حملات هوایی اخیر جنگنده‌های فرانسوی به مواضع این گروه این اقدام را صورت داده‌اند. با این حال می‌توان گفت که فرانسه اکنون حاصل اقدامات قبلی خود در خاورمیانه به‌ویژه سوریه را در می‌کند. در واقع غربی‌ها از جمله اروپایی‌ها و به‌ویژه انگلیس و فرانسه به‌عنوان دو عضو مهم اتحادیه اروپا به همراه آمریکا و متحدان عرب آنها، نقش مهم و تعیین‌کننده‌ای در ایجاد و تقویت گروه‌های تروریستی داعش و دیگر گروه‌های تکفیری در سوریه ایفا کردند و اکنون ثمرات این رویکرد آنها در صحنه اروپا به دو صورت عمده نمود پیدا کرده است. نخستین پیامد این رویکرد غربی‌ها، موج گسترده هجوم پناهنجویان به سمت اروپا بوده است، کما اینکه تاکنون بیش از ۷۵۰ هزار نفر فقط در سال

معاونت پژوهش‌های
سیاسی - حقوقی
دفتر: مطالعات سیاسی

مشخصات گزارش

شماره مسلسل:
۲۶۰۱۴۵۲۶

تاریخ انتشار:
۱۳۹۴/۸/۲۴

۲۰۱۵ روانه اروپا شده و کشورهای اروپایی به‌ویژه کشورهای غرب اروپا مانند آلمان و فرانسه را دچار دشواری‌های متعدد کرده‌اند. اما ثمره دوم این رویکرد به‌صورت گسترش تروریسم در اروپا با بازگشت عناصر تکفیری اروپایی به کشورهای خود نمود پیدا کرده است. اروپایی‌ها به‌ویژه فرانسوی‌ها تصور نمی‌کردند که تبعات کمک‌های بی‌شائبه آنها در ایجاد و گسترش گروه‌های تروریستی در سوریه روزی به خود آنها برگردد. در واقع دولت‌های غربی برای رسیدن به هدف خود یعنی سرنگونی دولت قانونی سوریه، از ابزاری به نام گروه‌های تروریستی اعم از سکولارها و تکفیری‌ها استفاده کردند. اما پس از گذشت چهار سال اکنون، معادلات آنها وارونه شده و تمهیداتی که خود آنها برای سرنگونی دولت سوریه و مبارزه با جنبش حزب الله در خاورمیانه به‌راه انداخته بودند، گریبانشان را گرفته است. اکنون در چرخشی ۱۸۰ درجه‌ای کشورهای اروپایی مانند فرانسه که روزی موجب ایجاد و تقویت داعش شدند، در قالب به‌اصطلاح ائتلاف بین‌المللی ضد داعش قصد مقابله با آن را دارند. ظاهراً دولت‌های اروپایی به این جمع‌بندی رسیده‌اند که ادامه انفعال در قبال اقدامات داعش می‌تواند موجب گسترش دامنه حملات آن حتی به عمق خاک اروپا شود. هر چند که متحد فرانسه در ائتلاف ضد داعش یعنی آمریکا حتی در مقطع کنونی نیز مانع مبارزه مؤثر با داعش می‌شود. در این زمینه ولادیمیر پوتین رئیس‌جمهوری روسیه تأکید کرد آمریکا هیچ اطلاعاتی درباره مواضع گروه‌های تروریستی در سوریه در اختیار مسکو قرار نمی‌دهد. واقعیت این است که امروز غرب محصول بذر تروریسم را که خود در خاورمیانه کاشته بود، در اروپا درو می‌کند.

تبعات حملات تروریستی در سطح داخلی و خارجی فرانسه

تشدید قوانین و اقدامات امنیتی

با توجه به چشم‌انداز تشدید اقدامات افراطیون در فرانسه می‌توان انتظار داشت که دولت سوسیالیست فرانسه به‌سرعت مبادرت به بازنگری در قوانین فعلی و تدوین قوانین جدید برای مبارزه مؤثر با اقدامات تروریستی نماید. در عین حال می‌توان پیش‌بینی کرد که حملات تروریستی اخیر تأثیر قاطعی بر روند آینده اقدامات امنیتی نه فقط در فرانسه بلکه در سطح اروپا بر جای گذاشته و اساساً روندها و رویه‌های امنیتی موجود را دستخوش تغییر زیادی نماید. بعد از حملات ژانویه ۲۰۱۵ شاهد تصویب قانون امنیتی جدیدی در فرانسه بودیم که با مخالفت‌های زیادی به‌دلیل تجاوز به حریم خصوصی مواجه شد. اما ظاهراً حتی اجرای تدابیر امنیتی جدید هم نتوانسته تا در زمینه جلوگیری از حملات جدید تروریستی نقش مؤثری ایفا نماید. می‌توان پیش‌بینی کرد که اتحادیه اروپا در واکنش به حملات تروریستی اخیر در فرانسه بار دیگر در سطوح بالا تشکیل جلسه داده و تدابیر جدیدی را برای مقابله با این پدیده مخرب اتخاذ کند. این مسئله به‌ویژه در زمینه بازنگری در پیمان شینگن که ناظر بر تردد آزادانه در سطح کشورهای اروپایی عضو این پیمان است نمود خواهد یافت. اما تجربه گذشته نشان می‌دهد به‌دلیل اینکه این گروه‌های تروریستی هستند که ابتکار عمل را در این حملات در اختیار دارند لذا می‌توانند زمان و نحوه انجام حملات را برنامه‌ریزی کنند و همین مسئله باعث شده تا علیرغم اتخاذ تدابیر امنیتی متعدد، دستگاه‌های امنیتی و پلیس این کشورها و در این مورد فرانسه با انفعال با این مسائل برخورد کنند. ضمن اینکه اقدامات و تدابیر امنیتی که اتحادیه اروپا پس از حملات ژانویه ۲۰۱۵ در پاریس تصویب کرد، عملاً مانع از تحرکات تروریستی در کشورهای اروپایی به‌ویژه فرانسه نشده است. استفاده تروریست‌های تکفیری در حملات پاریس از انواع سلاح‌های اتوماتیک و نیز حمل کمربندهای انفجاری نشان می‌دهد که آنها توانسته‌اند به‌راحتی تسلیحات

و تجهیزات خود برای این عملیات تروریستی را به داخل فرانسه آورده و از آنها استفاده نمایند.

تشدید اسلام‌ستیزی در فرانسه

انجام حملات تروریستی در پاریس مسلماً تأثیر منفی در نگرش مردم فرانسه و به‌طور کلی غربی‌ها به اسلام و مسلمانان خواهد داشت و باید انتظار داشت که با موجی از حملات علیه مسلمانان و اماکن اسلامی در فرانسه مواجه شویم. به‌ویژه حزب راست‌افراطی «جبهه ملی» به رهبری مارین لوپن از این فرصت حداکثر استفاده را برای ایجاد جو ضد اسلامی کرده و بر لزوم اخراج مهاجران مسلمان از فرانسه تأکید خواهد کرد. پس از حملات ژانویه ۲۰۱۵ در پاریس نیز شاهد موج اسلام‌ستیزی گسترده‌ای بودیم، اما این بار این موج به‌مراتب گسترده‌تر و مخرب‌تر خواهد بود. مقامات فرانسوی از جمله مانوئل والس نخست‌وزیر فرانسه بارها در اظهارات خود ظاهراً تلاش کرده‌اند تا خط فاصلی بین اسلام و افراطی‌گری ترسیم نمایند. واقعیت این است که برخلاف ادعاهای والس، در کشور فرانسه که بزرگ‌ترین جمعیت مهاجر مسلمان را با حدود ۶ میلیون نفر در خود جای داده، اکنون نژادپرستی و بیگانه‌ستیزی در قالب اسلام‌هراسی و ضدیت با مسلمانان از جانب افراد و احزاب و گروه‌های راست‌افراطی و نیز اقدامات اسلام‌هراسانه رسانه‌های این کشور که با چراغ سبز دولت فرانسه صورت می‌گیرد، به مسئله‌ای بزرگ برای مسلمانان ساکن این کشور تبدیل شده است. برخورد با بیگانگان و مهاجران به‌ویژه مسلمانان در فرانسه اساساً بر بیگانه‌ستیزی و نژادپرستی استوار است. برخوردهای نژادپرستانه با مسلمانان به‌ویژه در چند سال اخیر و نیز با وقوع برخی حملات تروریستی مانند حملات ژانویه ۲۰۱۵ در پاریس تشدید شده است. اوضاع در این زمینه چنان وخیم شده که حتی مقامات ارشد فرانسه نیز به آن اذعان نموده‌اند. از جمله مانوئل والس در اواسط آوریل ۲۰۱۵ تأکید کرد، افزایش نژادپرستی و نفرت علیه مسلمانان در این کشور به شکلی تحمل‌ناپذیر افزایش یافته است و مسلمانان نباید به‌دلیل اعتقادات خود مورد حمله و نفرت قرار گیرند. با وجود این اظهارات، در عمل شاهد افزایش محدودیت‌ها علیه مسلمانان مهاجر و حمله به اماکن اسلامی هستیم. در عین حال اظهارات مقامات ارشد فرانسه درباره تمایز بین اسلام و افراط‌گرایی و نیز احترام به اسلام و مسلمانان با عملکرد دولت فرانسه در زمینه اجازه به توهین به اسلام و پیامبر اسلام کاملاً در تعارض است. کما اینکه دولت فرانسه به بهانه آزادی بیان پس از حمله به دفتر هفته‌نامه شارلی ابدو، اجازه انتشار شماره فوق‌العاده این هفته‌نامه با تصویر توهین‌آمیز به پیامبر اسلام (ص) را داد. در عین حال ادامه تبلیغات رسانه‌های فرانسوی اعم از روزنامه‌ها و شبکه‌های تلویزیونی و ماهواره‌ای علیه اسلام و مسلمانان کاملاً با ادعاهای دولت فرانسه در زمینه احترام به این دین آسمانی و پیروان آن در تناقض است.

فرانسه و آینده حضور در ائتلاف ضد داعش

دولت فرانسه اخیراً اعلام کرد که به کارزار هوایی علیه داعش در سوریه می‌پیوندد و در این راستا علاوه بر اعزام ناو هواپیمابر شارل دوگل به دریای مدیترانه، حملاتی نیز توسط هواپیماهای جنگنده فرانسوی علیه مواضع داعش صورت گرفت. با این حال اکنون وقوع این حملات، عزم فرانسوی‌ها برای ادامه مبارزه با داعش را در معرض پرسشی جدی قرار داده است. اگر دولت سوسیالیست فرانسه و به‌ویژه فرانسوا اولاند رئیس‌جمهوری این کشور در مقطع کنونی از ائتلاف ضد داعش خارج شود، مسلماً این برای پرستیژ بین‌المللی فرانسه تأثیرات منفی جدی به همراه خواهد داشت و اساساً اعتبار تعهدات آن زیر سؤال خواهد رفت. ضمن اینکه داعش نیز از آن به‌مثابه پیروزی خود بر یک دولت صلیبی غربی که به جهاد علیه مسلمانان پرداخته است یاد خواهد

کرد. اما اگر فرانسه سیاست کنونی خود را پیگیری کرده و به حملات هوایی در سوریه ادامه دهد، این مسئله احتمال تشدید حملات داعش در فرانسه به انتقام عملیات نظامی فرانسه را افزایش خواهد داد. به‌هرحال این معمایی است که سران فرانسه باید آن را حل نمایند. ضمن اینکه فرانسوی‌ها همگام با آمریکایی‌ها با عملیات نظامی اخیر روسیه در سوریه مخالفت کرده‌اند و خود مدعی مبارزه با داعش هستند. با این همه باید به یاد داشت که در چهار سال گذشته این غربی‌ها از جمله فرانسه و متحدان عرب آنها بودند که به‌منظور سرنگونی دولت قانونی سوریه، به حمایت از تشکیل و سپس تقویت انواع گروه‌های مسلح در سوریه پرداختند. در مرحله بعد نیز که یکی از همین گروه‌ها یعنی داعش با تصرف بخش‌هایی از خاک عراق و تلاش برای گسترش دامنه عملیات خود در دیگر کشورها مانند مصر، لیبی و افغانستان در واقع برخی خطوط قرمز غرب را زیر پا نهاد، آمریکا به‌همراه متحدان خود اقدام به تشکیل به‌اصطلاح ائتلاف بین‌المللی ضد‌داعش کرد که حاصل کار مؤثر و تعیین‌کننده‌ای نداشته است، کما اینکه حملات هوایی اخیر فرانسوی‌ها در سوریه نیز نتوانسته ضربه مهمی به داعش وارد آورد.

جمع‌بندی

با توجه به حملات تروریستی یک‌ساله اخیر در صحنه اروپا، اکنون مشخص شده که فرانسه آماج اصلی این حملات است. این مسئله از یک‌سو به‌دلیل وجود شمار زیادی از افراد افراطی در فرانسه به‌ویژه آنهایی که از صحنه جنگ در سوریه و عراق باز گشته‌اند و از سوی دیگر به‌دلیل عملکرد دولت فرانسه بوده است. با این حال پیامد این حملات محدود به فرانسه باقی نمانده و در رویکرد کلی اروپایی‌ها در قبال مهاجران مسلمان به‌ویژه پناهجویان تأثیر منفی خواهد نهاد. از سوی دیگر وقوع این حملات که در ارتباط مستقیم با سیاست خارجی فرانسه به‌ویژه تصمیم دولت این کشور برای مشارکت فعال در ائتلاف ضد‌داعش صورت گرفته می‌تواند به افزایش فشار افکار عمومی در داخل فرانسه برای عدم مداخله در مسائل کنونی خاورمیانه به‌ویژه عدم مشارکت این کشور در ائتلاف ضد‌داعش بیانجامد.

